

Kristobal Kolon, Nafarroako IVn Karlos erregearen Semea izan ote zan? (VII)

Fernandez de Kordoba Ayala ta Enrikez'tar Juana.

1.425eko urtean Medina de Riosekon jaio zan Enrikez eta Kordobako Fernandez'tar Juana au, 1.431ko urtean Fernandez de Kordoba ta Ayalatar il zan Mariana ama, eta Enrikeztar Fradike Gaztelako Amiralaren bitartez.

Mendiko Kasarrubiosen Vn Jauna, Nafarroako erregearen bizi lagun ta erregiña lez 1.447/1.468 urte bitartean, ta Aragoiko erregiña lez 1.458/1.468 urte bitartean izan zana.

Gaztelako amiralgo nagusi baten alabea izanda eta gazte gazterik ama bage geratuta, andinai edo ta andizale, buru arin, buru gogorreko maiñatsu edo apetatsu ta sutsuzko agintzaillea zan andre au, bere senar IIn Juaneri ainbeste okerkeri egiten lagundu eutsona.

1.444-1.445eko urtean bigarren ezkontzen zan Aragoi ta Nafarroako IIn Juanegaz ezkondu zan, eta euki zituzen seme/alaba, oneixek izan ziran:

1.452an Epailaren 10ean, Aragoiko legeakaz adoz egoteko, ia

denbora barik edo ta doitasunezko denboran elduta Nafarroagaz muga egiten dauan Sos'eko erritxoan (gaur Errege Katolikoaren Sos erria deritxonai) jaio zan, gero katoliko ez izenarekin esagutuko zan Aragoiko IIn Fernando eta Gaztelako I Isabelekin ezkondu ta Vn Fernando lez.

Eta 1.455eko urtean Juana, Aragoiko IIn Fernandoren sasi lengusu eta Napoleseko I Fernandoren izenagaz ezagutu zanakin ezkondu zana.

Enrikeztar Juanaren zeregiñak erregiña lez.

1.458ko urtean Aragoiko Vn Alfonso il zanean ondorengo barik, bere anaia eta orduan Nafarroako errege izan zana izendatu eben Aragoiko errege IIn Juanen izenagaz, eta Juana, Nafarroako erregetzan naita lapur edo ta gurrezkoa izanda eta Aragoien benetakoa, erri bi orrein erregiña lez agertu zan.

Juana sutsuzko ekintza baten agertu zan beti, bere gizonaren lenengo ezkontzako seme nagusiena ta Nafartarren benetako errege izan zan IVn Karlos Bianako Printzearen aurka, eta geiago, Juanak jakin ebenean bere semearentzat gura eben emaztea, Gaztelako IVn Enrikeren arreba I Isabelekin ezkontzeko, Karlos aurreratutako alegiñ sakonetan egoala.

Enrikeztar Juana au, ez zan geratuko iñoz, IVn Karlos, IIn Blanka, eta irugarren alaba Leonorregaz, ezkontza bidez bere arduraren ordezkoko seme/alabak ziranak eta Nafartarren erregetzan ondorengo lez benetako errege erregiñaren aurka, arik eta euegandik pozoituta, lenengo biak il ebezan arte.

1.461eko urtean IVn Karlos il eben ostetik, Juana bere seme Fernandogaz, onek 11 urte eukezala, Barzelonara joan ziran errege orde lez, Fernandoren 11 urte orreikaz al izan ebelako Aragoien ondorengo izan eta tituludunezko errege Nafarroan.

Juanak, bere senar IIn Juaneri laguntzen Kataluñako jabetza lortu egian, aurka ipini ebazan erritarrak Kataluñako Generalitatearen jauntxoakaz, eta remensako payes nekazari eta jauntxuen artean asarre ori zabaldua, anai arteko borroka latza sortu eben, ain basati ta odoltsua izango zana katalanarentzat.

IVn Karlos pozoitzeko agindua emon ebalako salatuta, Jeronako gotzai ta remensarenaren gaztelura joan ziran babesaren billa, an Aldundiko gudaloztearen erasoari eutsi bearrean agertuta.

Juana andre onen amets aundiena, bere seme Aragoiko IIn Fernando, Gaztelako I Isabel erregiñagaz ezkontuta ikustea zan, eta 20 illabete gaitik ez eban ikusi.

1.468an Otsaillaren 13an Tarragonako Urian il zan bulerreko minbi ziaren gaixorekin Enrikeztar Juana au, eta bere ostan biziko ziranentzat, matrakarako ainbat bide zabalik itxi ebazan.

Nafartarren Bianako Printzea IVn Karlos.

1.421ean Loraillaren 29an Balladoli-zeko lurraldean eta Peñafieleko Urian jaio zan Bianako Printzea izango zan Nafarroako IVn Karlos au.

Beren ama Nafarroako erregiña I Blanka, eta aita Aragoiko erregearen seme txikerra IIn Juanen semea zan.

1.423an Urtarrillaren 20an IVn Karlosen aitite IIIIn Karlosek, bere billoba jaio ta urte bi beranduago Bianako Printzerria sortu eban, iñoren arazo barik Karlos gaztea, Nafarroako errege eskubide guztiekaz izan edin.

Eta barregarria dana, nor eta bere aita, Aragoiko IIn Juan izan zana izatea IVn Karlosen erregetzazko bide ta eskubide guztiak, moztu egingo eutsozanak.

Zeozer jakin ote eban IIIIn Karlosek?

Oliteko erregetzaren jauregian asi ta bere azkuntzaren jakintasuneko arlo guztiak bete zituzan: bost

izkuntz ondo ikasita, gizabidean, eraman onaren arloan, gudarako buruzagi ta zaldunezkoa izateko, erregetzaren jaurkintzarako, elerti ta eder-lanetan trebea ta jakintsua izateko, bitartean arraunlari, eizan ta zaldi gaiñean ibilteko ardura andiko ikasketarekin bete ebazanak, gazte pake-tsu ta jakituna izateko.

Aberetasunaren zaletasun aundia euki eban, mota askoko abel baratz aundi bat euki arte, eta soiñu zale aundi bat be, berak bere maniura edo arpa ta kitarrea joten ebazentzako eresziatiak idazten ebazalako.

1.427ko Dagonillaren 9an Nafarroako gorteak, ostera ziñez itza emon eutsen Bianako printzeari Nafarroako erregetzaren ondorengo lez.

1.439an Iraillaren 30ean Klebes´tar Ines, Klebeseko I Adolfo Dukearen alaba ta IIIIn Felipe Borgoñako Dukearen loba zanarekin ezkondu zan IVn Karlos 19 urte zitu-zela.

1.441ean Loraillaren 1ean IVn Karlosen ama I Blanka il zanean, bera geratu zan Nafarroako erregetzaren ondorengo Bianako Printze lez eta bere aitite IIIIn Karlosek Frantzian irasitako Nemours´eko konderriaren jabetasunagaz.

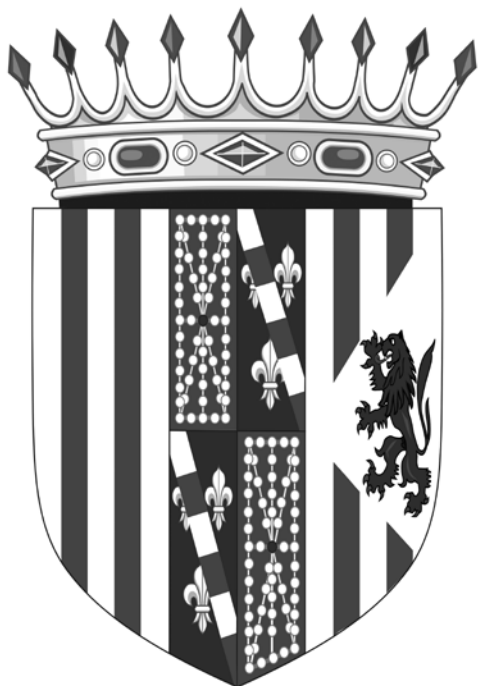
Zoritarrez baiña, IVn Karlosen amak bere azkenaian, baldintzazko aolku bat emoten eutson Karloseri: “Erregetzazko izenik ez egiela artu, arik eta bere aitak bere be-deinku ta baimena emon gabe” IVn Karlosek, erregetzaren ordezkotza bakarrik artuta.

Amak, gogamen onegaz uste eban, bakeak lortuko zitu-zela aita ta semearen artean, azken baten eziñ-ikusaren ta elkartu eziñezko gorroto bizi baten geratu zana, bata nortasunaren legez eta bestea norkeriz, biak sinistu egiten ebazan eskubideetatik ez ebelako urten gura.

Nafarroako erregiña I Blankagaz ezkondata, eta bere bizi-lagun lez bizi zana Aragoiko I Fernando erregearen seme ta Gaztelako I Juan erregearen billoba IIn Juan onek, ia bere gaztetako denbora guztia iraun eban Gaztela aldetik borrokan, Aragoitarrak gaztelanian ondorengo jabetasunean euki zituzen lurraldeagaitik.

Ez gitxiago Gaztelako gortean euki gura eben erapenagaitik, lenengotan lortu ebana arik eta Luna´tar Albarok Gaztelako jaurkintzan goi maillako agintaritzara igon arte.

Nafarroako erregiñaren bizi-lagun IIn Juan onek, bere matxin zale edo ta errinaslearen bere betiko zeregiñekin ibilita ez eban lortu, leku guztietan gorrotogei edo gorrotogarri

izatea baiño: “Gaztelaniako gauza guztietan esku artzeagaitik borroka ugari, Aragoien bere erritar eta lurraldeak guztiz jaramon egin barik euki ebazalako danak asarre, Kataluñan anai arteko guda luzeak, eta Nafarroako erregetzan, beste biak ordaintzeko, bertako dirutik ordaindu egiten ebazalako eukezan erregekerizko andinaien bidetik, anai arteko guda ugari”.

1.447an IVn Karlos eta bere aita IIn Juanen artean, gogortu egin ziran euren arteko gorrotoak, eta geiago, Nafartarren gortekoari ezer esan gabe eta onen asarre bizian, IIn Juan aita, Gaztelako erregearen sasikumeko adarretik etorten zan Enrikez eta Fernandez de Kordoba´tar Juanagaz Kalatayuz´en ezkondu zanean.

1.448an Jorraillaren 6an II jakon IVn Karloseri 27 urte euki zituzela bere Klebes´tar Ines emaztea, 9 urte ezkondata gero, ondorengo seme/alaba itxi barik.

Gaiñera Juana onek, bere aita Enrriketar Fradike Gaztelako amiralgoren laguntzarekin, bere senarra IIn Juan bakera bideratu barik eta berari, Fernando katolikuaren izenagaz ezagutuko zan semea emonda, *kuku txoriak egiten dauan antzera, Nafarroako abian egoan arrautza bota eta berea ipini gura eban*, bere ugazume edo seme-ordea Nafarroako IVn Karlos, Nafarroako erregetzan “Sarkoi”⁽¹⁾ bat izan bazan lez erabiltita.

Juana berak bultzatu eban bere senarra IIn Juan, Nafarroan benetako erregea zanaren IVn Karlosten aurka, bere seme Fernando Aragoi ta Nafarroako errege izan zedin.

Dana dala, Europa, Erdi Ugarte au eta beren Iparraldeko Nafartarrentzat batez be, orekaren ekandubako goibeltasunezko denbora ekaiztsuk izan ziran ezkontza orren bidez agertu ziranak, eta alan sortu zan gero etorriko ziranakaz.

Bianako Printze IVn Karlos onek, nai ta bere aitaren agindutara ipini bazan be, eta onek lege arloetan berak asmatzen ebazan arrazoiakaz, egitik urriñ ibiltzen zalako, gaztelatarrak eurak eskeiñi eutsoen IIn Juan errege au, naita bere aita izan arren, Nafarroako erregetzatik botatea.

Gaztelar oneik baiña, IVn Karloseri argi ikusiazko egiten dautsoe: “Eurak ez zirala borrokatzen Nafartarren aurka, IIn Juan arrotza Nafartarren erregetzatik botateko baiño”, eta IVn Karlos alegintzen dabe, bere ekanduzko egilletasunaren sorburutik, kendu edo aldendu egiezala, bere aita IIn Juanen lapurtzazko asmakizunak.

1.451n Iraillaren 8an sinatu eben IVn Karlos Naparra, IIn Juan gaztelatar erregearen seme Asturiaseko Printzea ta Albaro de Luna kondestableak, Aragoiko IIn Juan Nafarroatik botateko elkargo orren agiria, beaumontesen alderdia IVn Karlosten alde kokatuta, eta onek euki zituzten nafartar gudalozteak I Leringo Kondearen agindutara ipinita, eta gudalozte biak borrokatu ziran garrantzi andiko ondorio barik.

IIn Juanek bere agintaritzari indarra emoteko, bere emazte Enrikeztar Juana bialdu eban Nafarroara, gortearen jaurkintza bere seme IVn Karlosekin batera eroan egien, Juana onek baiña, bere agindu naiaren eraso gogorrekin ibilita,

(1) Sarkoi bat lez = atzerritar bat izan bazan lez.

beaumontes-nafartarren gorroto eta ezin-ikusi biziak beren aurka sortu ebazan, eta Nafar ta gaztelatarrak IVn Karloseri esan eutsoen, ordua zala II In Juan errege maltzur ori Nafarroatik atarateko.

Beaumontarrak Juana inguratu eben Lizarrako jauregian, baiña laster askatu bear eben ingurutasunori, II In Juan bere gudalozteakaz agertu zalako.

1.452ko urtean aurkeztu ziran Aibarren gudalozte biak borroka latz baten, eta II In Juanek Aragoi, Frantzez, eta Nafar Agramontesaren laguntzarekin garaipenduta, bere seme IVn Karlos Tafallako gazteluan atxilotu eban, gero Tudela, Mallen eta Monterrey ta Saldubako gazteluetatik ibili ondoren, atxilotutako azkeneko toki onetan 20 illabete bete zituzen IVn Karlosek.

IVn Karlosek atxilotasunetik urteko, bere aita II In Juaneri esan eutsen, aurrerantzean berak ez ebala errege titulorik artuko bera ilten zan arte, eta onek aske itzi eban.

1.452an Epailaren 10ean jaio zan Aragoiko Fernando, gero katolikoa izango zana.

1.453an Bagillaren 23ko asken egun arte ez eban askatuko II In Juanek bere seme IVn Karlos euken atxilotasunetik.

II In Juan erregea gogaituta, bere suin Foix'eko Gaztonekin orduarte IVn Karlosen alde egon zana, erabagi onetara eldu ziran, bere seme IVn Karlos Nafar erregetzaren ondorengotzatik kendu eta Leonor II In Juanen lenengo ezkontzaren alaba txikerrena bere zenar Gaztonekin batera, Nafarroaren erregetzan leen ondorengotzan ezarri.

IVn Karlosek Lizarran egin eban askeneko alegiña bere aitaren aurka, eta galdu ondoren, Iruña, Paris eta Erroman Aita Santu III In Kalixtogaz egonda, Napolesera joan zan bere maitasun aundian euken osaba Vn Alfonso "Biotz Andikoa" esaten eutsoenaren babesera, 1.457ko urtean elduta, eta Vn Alfonso au, bere loba IVn Karlosegaz lillurata eukezan gizon itxura ta jakintzagaitik, beren Napoles eta Siziliako ondoengo izendatu eban.

1.457ko Epailan Beaumont'tar Juan, Nafarroako jaurilaria Bianako Printzearen izenean, Iruñan batzartu ebazan gorteko arduradunak, eta oneik IVn Karlos aldarrikatu eben Nafar errege lez.

Atutxa'tar Paul

Zornotza'n 2.015eko urtean Epaila'ren 17'an